

Метадычныя рэкамендацыі па курсе “Сучасная беларуская мова. Сінтаксіс”

Да тэмы 2. СЛОВАЗЛУЧЭННЕ

Схема сінтаксічнай характарыстыкі словазлучэння

1. Выпісаць словазлучэнне ў той форме, у якой яно ўжыта ў сказе.
2. Паставіць словазлучэнне ў пачатковай форме (калі галоўны кампанент – дзеяслоў, пачатковая форма – інфінітыў; назоўнік, лічэбнік, займеннік – назоўны склон; прыметнік, дзеепрыметнік – назоўны склон, мужчынскі род).
3. Вызначыць, якое словазлучэнне па структуры: простае ці складанае. Калі словазлучэнне складанае, назваць шлях яго ўтварэння (шляхам далучэння паясняльных слоў да залежнага кампанента, шляхам далучэння паясняльных слоў да галоўнага кампанента, шляхам спалучэння двух простых словазлучэнняў, якія выступаюць у якасці галоўнага і залежнага кампанентаў складанага словазлучэння). Вылучыць са структуры складанага словазлучэння ўсе магчымыя простыя і далей ужо характарызаваць кожнае простае словазлучэнне паасобку.
4. Вызначыць, якое словазлучэнне паводле галоўнага кампанента – дзеяслоўнае (у якасці галоўнага кампанента выступае інфінітыў або дзеепрыметнік ці дзеепрыслоўе), іменнае (назоўнікавае, займеннікавае, лічэбнікавае), прыслоўнае (у ролі галоўнага кампанента выступае прыслоўе). Над галоўным кампанентам паставіць зорачку (*) і ад яе правесці стрэлку (→) да залежнага кампанента.
5. Вызначыць, якое словазлучэнне па спаянасці кампанентаў: свабоднае ці несвабоднае, калі несвабоднае – пазначыць: сінтаксічна-непадзельнае ці фразеалагічнае.
6. Вызначыць семантыка-сінтаксічныя адносіны паміж кампанентамі словазлучэння: аб’ектныя, атрыбутыўныя, акалічнасныя (канкрэтызаваць: акалічнасныя часу, месца, прычыны, мэты, уступкі, спосабу дзеяння, меры і ступені, умовы), суб’ектныя, камплетыўныя, сінкрэтычныя.
7. Вызначыць від сувязі паміж кампанентамі: дапасаванне (поўнае, няпоўнае), кіраванне (моцнае, слабае, прыназоўнікавае, беспрыназоўнікавае, прыдзеяслоўнае, прыіменнае, прыадвербіяльнае).
8. Назваць сродкі афармлення сувязі: канчаткі, форма слова, прыназоўнік, па сэнсе і інш.

Узор выканання

Бязрозка падрасла, выцягнулася, пастрайнела, густа раскінула вецце (Хадк.).

Густа раскінула – словазлучэнне, пачатковая форма – *раскінуць густа*, па структуры простае, паводле галоўнага кампанента дзеяслоўнае, па спаянасці кампанентаў свабоднае, паміж кампанентамі выражаюцца акалічнасныя адносіны спосабу дзеяння, сувязь паміж кампанентамі – прымыканне, сродкі афармлення сувязі кампанентаў – нулявая форма сувязі, сэнс.

Раскінула вецце – словазлучэнне, пачатковая форма – *раскінуць вецце*, па структуры простае, паводле галоўнага кампанента дзеяслоўнае, па спаянасці кампанентаў свабоднае, паміж кампанентамі выражаюцца аб’ектныя адносіны, сувязь паміж кампанентамі – кіраванне моцнае, беспрыназоўнікавае, сродкі афармлення сувязі паміж кампанентамі – форма слова.

Тысячамі дарог і ў розных кірунках збягае вясною снеговая вада (К-с.).

Тысячамі дарог – словазлучэнне, пачатковая форма – *тысячы дарог*, па структуры простае, паводле галоўнага кампанента іменнае (лічэбнікавае), па спаянасці кампанентаў несвабоднае (сінтаксічна-непадзельнае), паміж кампанентамі выражаюцца камплетыўныя адносіны, сувязь паміж кампанентамі – кіраванне моцнае, беспрыназоўнікавае, сродкі афармлення сувязі кампанентаў – форма слова.

Снеговая вада – словазлучэнне, пачатковая форма – *снеговая вада*, па структуры простае, паводле галоўнага кампанента іменнае (назоўнікавае), па спаянасці кампанентаў свабоднае, паміж кампанентамі выражаюцца азначальныя адносіны, від сувязі паміж кампанентамі – дапасаванне (поўнае), сродкі афармлення сувязі кампанентаў – канчаткі.

Літаратура

1. Арашонкава, Г.У., Лемцюгова, В.П. Кіраванне ў беларускай і рускай мовах: Слоўнік-даведнік. – Мн.: Вышэйш. шк., 1991. – 303 с.
2. Бандарэнка, Т.П. Аднатыпныя словазлучэнні ў сучаснай беларускай літаратурнай мове. – Мн.: Навука і тэхніка, 1981. – 132 с.
3. Данільчык, З.П. Сінтаксічна непадзельныя словазлучэнні і іх тыпы // Роднае слова. – 2006. – № 9. – С.52–54.
4. Міхневіч, А.Я. Сінтаксічна непадзельныя словазлучэнні ў беларускай мове. – Мн.: Навука і тэхніка, 1965. – 114 с.
5. Наркевіч, А.І. Сістэма словазлучэнняў у сучаснай беларускай мове: (структурна-семантычнае апісанне). – Мн.: Выш. школа, 1971. – С.5–22.
6. Падгайскі, Л.П. Словазлучэнне ў беларускай мове. – Мн.: Вышэйш. шк., 1971. – 192 с.
7. Рагаўцоў, В.І. Сінтаксіс беларускай і рускай моў: Дыскусійныя пытанні. – Мн.: Універсітэцкае, 2001. – С.6–25.
8. Рамза, Т.Р. Сінтаксіс: тэарэтычны курс: вучэбны дапам. – Мн.: БДУ, 2006. – С.18–55.
9. Чалюк, Н.М. Сінтаксіс беларускай мовы. Словазлучэнне. Просты сказ: вучэбн. дапам. – Мн.: ТетраСистемс, 2004. – с.10–28.

10. Яўневіч, М.С., Сцяцко, П.У. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы. – Мінск: Аверсэв, 2006. – С.5–15.

Да тэмы 3. ПРОСТЫ СКАЗ

Схема сінтаксічнай характарыстыкі простага сказа

1. Знайсці граматычную аснову сказа (прэдыкатыўнае ядро) і ўстанавіць, што ён прасты.
2. Вызначыць тып сказа па адносінах зместу да рэчаіснасці (сцвярджальны ці адмоўны). Пазначыць фармальныя паказчыкі адмоўных сказаў.
3. Вызначыць тып сказа па мэце выказвання (пытальны (уласна-пытальны, пытална-рытарычны, пытална-пабуджальны), пабуджальны (уласна-пабуджальны, пажадальны), апавядальны).
4. Вызначыць тып сказа па эмацыянальнай афарбоўцы (клічны, няклічны).
5. Ахарактарызаваць сказ па яго структурных асаблівасцях: а) двухсастаўны, аднасастаўны (пэўна-асабовы, няпэўна-асабовы, абагульнена-асабовы, безасабовы, інфінітыўны, намінатыўны, вакатыўны, генітыўны), бессастаўны; б) развіты ці неразвіты; в) поўны ці няпоўны; г) няўскладнены ці ўскладнены (аднароднымі членамі сказа, адасобленымі членамі сказа, параўнальнымі зваротамі, устаўнымі ці пабочнымі канструкцыямі, звароткам).
6. Графічна разабраць сказ па членах сказа і пісьмова пазначыць іх марфалагічны спосаб выражэння.
7. Раствлумачыць пастаноўку знакаў прыпынку ў канцы сказа і ўнутры яго (калі яны ёсць).

Узор выканання

Арлы, ледзь прыўзняўшы галовы, глядзелі ў глыбокае сіняе неба (Кап.).

1–5. *Арлы* – дзейнік, *глядзелі* – выказнік. Сказ прасты. Па адносінах зместу да рэчаіснасці – сцвярджальны, па мэце выказвання – апавядальны, па эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўцы – няклічны, па структуры – двухсастаўны, развіты, поўны, ускладнены адасобленай акалічнасцю *ледзь прыўзняўшы галовы*.

6. *Арлы* – дзейнік, выражаны назоўнікам у назоўным склоне; *глядзелі* – прасты дзеяслоўны выказнік, выражаны дзеясловам у форме прошлага часу абвеснага ладу, які каардынуецца з дзейнікам у множным ліку. Састаў дзейніка – адсутнічае, састаў выказніка – *ледзь прыўзняўшы галовы, глыбокае сіняе неба*.

Ледзь прыўзняўшы галовы – акалічнасць спосабу дзеяння, адказвае на пытанне *якім чынам?* (*глядзелі*), выражана дзеепрыслоўным зваротам; *у неба* – акалічнасць месца, адказвае на пытанне *куды?* (*глядзелі*), выражана назоўнікам з прыназоўнікам; *глыбокае сіняе* – дапасаваныя азначэнні на назоўніка *неба*, адказваюць на пытанне *якое?* (*неба*), выражаюцца прыметнікамі, дапасуюцца ў ніякім родзе, адзіночным ліку, вінавальным склоне.

8. У канцы сказа ставіцца кропка, бо сказу ўласціва апавядальная інтанацыя. Адасобленая акалічнасць *ледзь прыўзняўшы галовы*, выражаная дзеепрыслоўным зваротам, стаіць у сярэдзіне сказа, таму з абодвух бакоў выдзяляецца коскамі.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. Ч.2: Сінтаксіс / Рэд. М.В.Бірыла, П.П.Шуба. – Мн.: Навука і тэхніка, 1986. – С. 114–121; 250–271.
2. Бондарко, А.В. Темпоральность // Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность. – Л.: Наука, 1990. – С.5–58.
3. Бурак, Л.І. Сучасная беларуская мова: Сінтаксіс. Пунктуацыя: Вучэб. дапаможнік для філал. фак. ун-таў. – Мн.: Універсітэцкае, 1987. – С.32–52; 100–103; 126–144.
4. Клюсаў, Г.Н., Юрэвіч, А.Л. Сучасная беларуская пунктуацыя. – Мн.: Выш. шк., 1972. – С.3–46.
5. Рамза, Т.Р. Сінтаксіс: тэарэтычны курс: вучэбны дапам. – Мн.: БДУ, 2006. – С.57–68.
6. Сцяцко, П.У. і інш. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П.У.Сцяцко, М.Ф.Гуліцкі, Л.А.Антанюк. – Мн.: Вышэйш. шк., 1990. – 222 с.
7. Чалюк, Н.М. Сінтаксіс беларускай мовы. Словазлучэнне. Просты сказ: вучэбн. дапам. – Мн.: ТетраСистемс, 2004. – С.32–47.
8. Яўневіч, М.С., Сцяцко, П.У. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы. – Мінск: Аверсэв, 2006. – С.29–32.

Да тэм 14–18. СКЛАДАНЫ СКАЗ

Схема сінтаксічнай характарыстыкі складанага сказа

1. Вызначаем колькасць прэдыкатыўных частак (падкрэсліваем галоўныя члены), абазначаем іх парадкавымі лічбамі ў запісаным сказе (адпаведна парадку іх размяшчэння).
2. Называем сродкі сувязі частак: злучнікі, злучальныя словы, інтанацыя; вызначаем тып складанага сказа: злучнікавы – складаназлучаны, складаназалежны, складаназалежны з

некалькімі даданымі часткамі, складаны сказ з рознымі відамі сувязі, – або бяззлучнікавы.

3. У складаназлучаным і бяззлучнікавым сказах называем тыпы сэнсавых адносін паміж прэдыкатыўнымі часткамі, у складаназалежным – тып даданай часткі, вызначаем сінтаксічную ролю злучальнага слова ў даданай частцы; у складаназалежным з некалькімі даданымі часткамі называем тып падпарадкавання даданых частак; у складаным сказе з рознымі відамі сувязі (дзе магчыма) вылучаем асноўную сувязь.
4. Складаем схему сказа.
5. Тлумачым знакі прыпынку паміж прэдыкатыўнымі часткамі складанага сказа.
6. Кожную прэдыкатыўную частку характарызуем далей па схеме сінтаксічнай характарыстыкі простага сказа.

Узор выканання

Пасажыры не зводзілі вачэй з дзяўчыны, а яна з рамонкавым у правай руцэ букетам адлятала ад дарогі, ні разу не азірнуўшыся (Янк.).

1. Сказ складаецца з двух прэдыкатыўных частак (называем іх і нумаруем).
2. Другая прэдыкатыўная частка звязваецца з першай пры дапамозе супастаўляльнага злучніка *а*; тып сказа – складаназлучаны.
3. Паміж часткамі выражаюцца супастаўляльныя адносіны.
4. Схема сказа:
5. Паміж прэдыкатыўнымі часткамі перад супастаўляльным злучнікам *а* пры інтанацыі звычайнага супастаўлення ставіцца коска.

Адмакрэлі і пацямнелі лагчыны, першыя праталіны зачарнеліся на палях, прыбярэжныя лазнякі страцілі сваю зімовую празрыстасць і, здаецца, адразу пагуцелі (Лыньк.).

1. Сказ складаецца з трох прэдыкатыўных частак (называем іх і нумаруем).
2. Часткі звязаны паміж сабой бяззлучнікавай сувяззю з дапамогай інтанацыі пералічэння; тып сказа – бяззлучнікавы.
3. Паміж часткамі выражаюцца пералічальныя адносіны са значэннем адначасовасці.
4. Схема сказа:
5. Паміж прэдыкатыўнымі часткамі пры інтанацыі пералічэння ў бяззлучнікавым сказе ставіцца коска.

Клёны, што стаялі насупраць дома, набывалі казачны выгляд (Сям.).

1. Сказ складаецца з двух прэдыкатыўных частак (называем іх і нумаруем).
2. Другая прэдыкатыўная частка звязваецца з першай падпарадкавальнай сувяззю; тып сказа – складаназалежны.

3. Даданая частка – азначальная; злучальнае слова *што* выконвае сінтаксічную ролю дзейніка ў сказе.
4. Схема сказа:
5. Даданая частка змяшчаецца ўнутры галоўнай, таму яна з абодвух бакоў выдзяляецца коскамі.

Дзе-нідзе толькі віднеліся на гэтай неабсяжнай зялёнай роўнядзі асобныя купкі беланогіх бярозак, якія стаялі мясцінамі, як тыя дзяўчаты ў карагодзе (Бр.).

1. Сказ складаецца з трох прэдыкатыўных частак (называем іх).
2. Другая прэдыкатыўная частка звязваецца з першай падпарадкавальнай сувяззю пры дапамозе злучальнага слова *якія* (яно выконвае сінтаксічную ролю дзейніка) (даданая азначальная). Трэцяя прэдыкатыўная частка залежыць ад другой (даданай) і звязваецца з ёй пры дапамозе падпарадкавальнага злучніка *як* (даданая параўнальная).
3. Тып сказа – складаназалежны сказ з некалькімі даданымі часткамі з паслядоўным разнаатыпным падпарадкаваннем.
4. Схема сказа:
5. Паміж прэдыкатыўнымі часткамі ставяцца коскі.

Ганна слухала і плакала, ішкядуючы бацьку: так шчыра маліцца можа толькі чалавек, які многа і цяжка пакутаваў і якому цяпер нічога не трэба (Шам.).

1. Сказ складаецца з чатырох прэдыкатыўных частак (называем іх і нумаруем).
2. Першая прэдыкатыўная частка звязваецца з другой прэдыкатыўнай часткай бяззлучнікавай сувяззю, з дапамогай інтанацыі; трэцяя і чацвёртая частка залежаць ад другой і звязаны з ёй падпарадкавальнай сувяззю пры дапамозе злучальных слоў *які* (дзеянік у сказе), *якому* (дапаўненне ў сказе).
3. Тып сказа – складаны сказ з рознымі відамі сувязі.
4. Схема сказа:
5. Паміж першай і другой прэдыкатыўнымі часткамі ставіцца двукроп’е, бо ў другой частцы змяшчаецца прычына таго, пра што гаворыцца ў першай частцы; трэцяя частка даданая, яна стаіць пасля галоўнай, таму паміж імі ставіцца коска; паміж трэцяй і чацвёртай часткамі коска не ставіцца, таму што гэтыя часткі абедзве даданыя і звязаны паміж сабой злучальным злучнікам *і*.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. Ч.2: Сінтаксіс / Рэд. М.В.Бірыла, П.П.Шуба. – Мн.: Навука і тэхніка, 1986. – С. 272–290; 290–305; 305–320.
2. Бурак, Л.І. Сучасная беларуская мова: Сінтаксіс. Пунктуацыя: Вучэб. дапаможнік для філал. фак. ун-таў. – Мн.: Універсітэцкае, 1987. – С.216–235; 235–269; 269–271; 276–291;
3. Данільчык, З.П. Размежаванне злучнікаў і аманімічных злучальных слоў у складаназалежных сказах // Беларуская мова і літаратура. – №6. – 2006. – С.25–29.
4. Клюсаў, Г.Н., Юрэвіч, А.Л. Сучасная беларуская пунктуацыя. – Мн.: 1972. – С.212–225.
5. Протчанка, В.У. Вывучэнне сінтаксісу ў школе: складаны сказ. – Мн., 1989. – 127 с.
6. Рагаўцоў, В.І. Сінтаксіс беларускай і рускай моў: Дыскусійныя пытанні. – Мн.: Універсітэцкае, 2001. – С.152–159.
7. Рамза, Т.Р. Сінтаксіс: тэарэтычны курс: вучэбны дапам. – Мн.: БДУ, 2006. – С.127–137.
8. Шэмет, Т. Складаназалежныя сказы ўскладненай будовы з сузалежным неаднародным падпарадкаваннем // Беларуская мова і літаратура. – №3. – 2006. – С.31–39.
9. Шэмет, Т. Складаназалежныя сказы ўскладненай будовы з паслядоўным падпарадкаваннем // Весці НАН Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – №1. – 2006. – С. 105–111.
10. Яўневіч, М.С., Сцяцко, П.У. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы. – Мінск: Аверсэв, 2006. – С.183–189; 193–206; 222–224; 229–234; 239–241.

Да тэмы 21. СІНТАКСІС ТЭКСТУ

Схема аналізу мікратэксту

1. Акрэсліце структуру тэксту: колькасць ЗФА, іх межы.
2. Вызначце суаднесенасць ЗФА і абзаца.
3. Устанавіце мікратэмы звышфразавых адзінстваў.
4. Вызначце сродкі міжфразавай сувязі:
 - а) лексічныя (лексічныя паўторы, словы адной лексічна-тэматычнай групы, словы з адной семай, сінонімы, антонімы і пад.);
 - б) лексічна-граматычныя (анафарычныя і катафарычныя займеннікавыя словы, дамінаванне пэўнай часціны мовы, злучнікі, пабочна-мадальныя словы, парадыгма дзеясловаў у тэксце і інш.);
 - в) уласна сінтаксічныя (парадак слоў, непаўната сказаў і эліпсіс, сінтаксічны паралелізм і інш.).

5. Вызначце асноўную сувязь: ланцужковая (зачапленне), паралельная (паўтор), далучальная (далучэнне), змешаная.
6. Назавіце функцыянальна-сэнсавы тып тэксту: апавяданне (дынамічны аспект), апісанне (статычны аспект), разважанне (аналітычны аспект).

Узор выканання

Пайшоў я ў грыбы. У лесе пад бярозай, на чыстай палянцы знайшоў сямейку баравікоў.

Пасярэдзіне раслі два вялікія грыбы. Яны старэнькія, шапкі іх апусціліся амаль да самай зямлі. Гэта дзед і баба.

Вакол дзеда і бабы стаялі маладыя грыбы – іх сыны і дачкі, дужыя, з карычневымі пругкімі шапкамі. Яны нікога не баяліся і стаялі на ўвесь рост.

А на ўсёй палянцы рассыпалася цэлая чародка малюсенькіх грыбкоў, унукаў гэтых двух старых баравікоў. Трое нават вылезлі на дарогу.

Дзед-грыб, мабыць, перад маім прыходам на іх прыкрыкнуў: “Не вельмі, жэўжыкі, весяліцеся, вунь грыбнік ідзе”. Баравічкі спалохаліся і накрыліся сухімі бярозавымі лісцікамі, прытайліся.

Але самае цікавае ўбачыў я ў каляіне: двухпавярховы грыб. Адзін баравік, каб яму ўсё было відаць, узлез на другога і крычыць сваім брацікам: “Глядзіце, які я высокі!” (Хомч.).

1–2. Прапанаваны тэкст уключае адно ЗФА, якое аб’ядноўвае шэсць абзацаў адной тэмай “Грыбная сямейка”.

3. Мікратэмы ЗФА: а) “Па грыбы”; б) “Старыя грыбы”; в) “Маладыя грыбы”; г) “Малюсенькія грыбы”; д) “Грыбкі пахаваліся”; ж) “Двухпавярховы грыб”.

4. Сродкі міжфразавай сувязі: а) лексічныя – паўтор слоў *палянка, пасярэдзіне, дзед і баба, вакол, грыбы* і інш.; паўтор займеннікаў, сінонімаў *жэўжыкі, баравічкі, брацікі, малюсенькія грыбкі*.

5. Асноўная сувязь – ланцужковая.

6. Тып тэксту – апавяданне (з элементамі апісання).

Літаратура

1. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.498–499.
2. Всеволодова, М.В. Теория функционально-коммуникативного ситаксиса. Фрагмент прикладной (педагогической) модели языка. – М., 2000. – 502 с.
3. Гальперин, И.Р. Текст как объект лингвистического анализа. – М.: Наука, 1981. – 139 с.
4. Кананенка, Т.М., Малажай, Г.М., Пашкевіч, М.І. Праца з тэкстам на ўроках беларускай мовы: вучэб.-метад. дапам. / Пад рэд. Г.М.Малажай. – Брэст: Пірс, 1993. –104 с.
5. Лаўрэль, Я.М. Вывучэнне сінтаксісу тэксту // Выкладанне беларускай мовы і літаратуры: кн. для настаўніка / пад рэд. М.А.Лазарук. – Мінск, 1983. – С.65–83.

6. Лепешаў, І.Я. Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора: У 2 ч. – Гродна: ГрДУ, 2000. – Ч.2. – 122 с.
7. Лепешаў, І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 197–201.
8. Ляшчынская, В.А. Методыка выкладання беларускай мовы: вучэбн. дапаможнік / В.А.Ляшчынская, З.У.Шведава. – Мінск: РІВШ, 2007. – 252 с.
9. Нечаева, О.А. Функционально-смысловые типы речи (описание, повествование, рассуждение). – Улан-Удэ, 1974. – 261 с.
10. Рамза, Т.Р. Сінтаксіс: тэарэтычны курс: вучэбны дапам. – Мн.: БДУ, 2006. – С.158–192.
11. Супрун, А.Я. Исследования по лингвистике текста: Сб. ст. – Мн.: БГУ, 2001. – 308 с.
12. Тураева, З.Я. Лингвистика текста: (Текст, структура и семантика). – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
13. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка тэксту: вучэб. дапам. – Мн.: Бел. навука, 2002. – 223 с.

Да тэмы 22. ПУНКТУАЦЫЯ

Схема пунктуацыйнага разбору

1. Вызначаем тып сказа паводле мэты паведамлення і эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўцы (апавядальны, пыталны, пабуджальны; клічны, нейтральны). У адпаведнасці з гэтым ставім знак прыпынку ў канцы сказа.
2. Вызначаем тып сказа па структуры (просты ці складаны). Калі сказ складаны – вызначаем межы частак сказа, від сувязі і сэнсавыя адносіны паміж прэдыкатыўнымі часткамі, у выніку гэтага – знакі прыпынку паміж прэдыкатыўнымі часткамі.
3. Калі сказ просты (ці ў прэдыкатыўнай частцы), вызначаем прысутнасць ускладняльнікаў (аднародных членаў, адасобленых членаў, пабочных і ўстаўных канструкцый, параўнальных зваротаў, звароткаў), структурную паўнату (няпоўны кантэкстуальны, няпоўны сітуацыйны, эліптычны) і адпаведна гэтаму – ужыванне знакаў прыпынку.

Узор выканання

О, колькі ў жыцці прашумела дажджоў над днямі юнацтва, над роднай хацінай і над каляінамі дальніх шляхоў! (М.Т.).

1. Сказ паводле мэты выказвання – апавядальны, па эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўцы – клічны, таму ў канцы сказа ставіцца клічнік.
2. Па структуры сказ просты.

3. Сказ поўны, ускладнены аднароднымі членамі сказа, два першыя з якіх звязаны паміж сабой бяззлучнікавай сувяззю, таму раздзяляюцца коскай; сказ пачынаецца спалучэннем выклічніка з часціцай, якія раздзяляюцца коскай.

Літаратура

1. Батвінік, М. Азбука на ўсе часы. – Мінск, 2003.
2. Бурак, Л.І. Сучасная беларуская мова: Сінтаксіс. Пунктуацыя: Вучэб. дапаможнік для філал. фак. ун-таў. – Мн.: Універсітэцкае, 1987. – С.304–316.
3. Бурак, Л.І. Пунктуацыя беларускай мовы. – Мінск, 1982. – 222 с.
4. Гапоненка, І. Беларуская пунктуацыя // Роднае слова. – 2004. – №3. – с.70–72.
5. Гапоненка, І. Дзукроп’е: з гісторыі знакаў прыпынку // Роднае слова. – 2004. – № 6. – с.67–68.
6. Гапоненка, І. Дужкі. Дзукоссе: з гісторыі знакаў прыпынку // Роднае слова. – 2004. – № 10. – с.62–64.
7. Гапоненка, І. Камбінаваныя знакі прыпынку: з гісторыі станаўлення пунктуацыйных тэрмінаў // Роднае слова. – 2004. – № 12. – с.50–51.
8. Гапоненка, І. Крокка: з гісторыі знакаў прыпынку // Роднае слова. – 2004. – № 4. – с.71–72.
9. Гапоненка, І. Працяжнік. Шматкроп’е: з гісторыі знакаў прыпынку // Роднае слова. – 2004. – № 11. – с.67–69.
10. Каляда, А.А. Гукавое выражэнне знакаў прыпынку // Выразнае чытанне: IV–VII кл. – Мінск, 1982. – 160 с.
11. Клюсаў, Г.Н. Асновы і нормы сучаснай беларускай пунктуацыі. – Гродна, 1993. – 268 с.
12. Лепешаў, І.Я. Практыкум па беларускай мове / І.Я.Лепешаў, Г.М.Малажай, К.М.Панюціч. – Мінск: Выш. шк., 2005. – 316 с.
13. Яўневіч, М.С., Сцяцко, П.У. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы. – Мінск: Аверсэв, 2006. – С.257–260.